

AKADEMIKU PETRU ŠIMUNOVIĆU U SPOMEN

U svakome je od nas ugrađena jedna kap one Leskovarove misli na vječnost jer bi nas inače svakodnevna misao na konačnost obeshrabrivala, ispijala nam životni sok koji nas nagoni da djelujemo, da se borimo tijekom života bez obzira na tegobe i nedaće. Nekad tu kap vidimo i u osobama koje su nam u blizini, bili s njima bliski ili ih samo promatrali. Jedan od onih ljudi za koje bi čovjek pomislio kako su neuništivi bio je i nedavno preminuli akademik Petar Šimunović. I razmjerno visoka dob nije sputavala njegov živahan duh te smo se, poglavito tijekom posljednjih nekoliko mjeseci, više puta čuli, što zbog recenzija za časopise, mojih molba da na neke moje radove pogled obrati, a uoči ljeta da se pozdravimo jer je svatko odlazio na "odmor" na svoju stranu Brača. Kako je Brač po pjesmi *kontinentat*, svako mu je *misto* država, a od Dračevice do Pučišća mnogo je *putih* i *lazih*, znali smo da bismo se mogli vidjeti u bračkome središtu Supetru, ali i da je svatko od nas naj sretniji u hladu vlastita dvora. Dogodilo se i da smo se u lipnju i srpnju dvaput mimoišli jer je svatko zbog svojih obveza morao privremeno napustiti otok, no jedan smo drugomu ostavljali knjige i poruke s pozdravima (kako smo već činili otkad smo se upoznali prije desetak godina). Koliko god čovjek hinio samostalnost i samodostatnost, uvijek mu je u dubini duše, čak i kad sam sebi to ne želi priznati, mrvicu lakše kad u velikome gradu čuje materinski (u mojem slučaju doslovno) zavičajni govor. Za one koje su nam dragi smrt uvijek dolazi prerano, ali ako ima neke dubinske pravde, onda bih i sam odabrao da posljednji pogled uputim na neko meni blisko ljupko mjesto okružen najmilijim ljudima i da tu sliku ponese na drugi svijet. A gdje bi ga čovjek mogao pronaći nego u svojoj kući okružen svojom obitelji? Mala je to utjeha za one koji ostaju, ali kako se u akademiku Šimunoviću skrivao pjesnik, nekako u dubini duše vjerujem da bi i njegov izbor bio sličan.

Da je i znanstvena javnost, čijim je jednim od najistaknutijih predstavnika akademik Šimunović bio, bila iznenađena njegovim odlaskom svjedoče i riječi Josipa Lisca koji je u 9. broju časopisa *Croatica et Slavica Iadertina*, objavljenomu u povodu 80. obljetnice njegova života, poželio slavljenu "da u naponu stvaralačke mladosti nastavi svoja dragocjena putovanja prostranstvima hrvatskog jezika." O znanstvenim se pak dosezima Petra Šimunovića koji se 19. veljače 1933. rodio u najmlađemu i jednome od najmanjih bračkih mjestašaca – Dračevici – mnogo toga zna, ali svaki put nešto novo iskrasne. Njegov je predani rad prepoznala hrvatska znanstvena javnost te je 1991. postao redovitim članom HAZU, a od 2011. do iznenadne smrti bio je članom predsjedništva te najuglednije hrvatske znanstvene organizacije. Šimunovićevo je djelovanje bilo prepoznato i na međunarodnoj razini. Bio je stipendist Humboldtove zaklade 1972.–1974., gostujućim predavačem na Sveučilištu u Kölnu 1994.–1998. te članom mnogih međunarodnih slavističkih odbora: od Međunarodnoga povjerenstva za slavensku onomastiku do Međunarodnoga vijeća za onomastičke znanosti. Za svoje je znanstvene dosege primio i mnoge nagrade (od onih za životno djelo bračkih općina do nagrada za rad u kulturi) među kojima i najviše državno priznanje – Nagradu za životno djelo Hrvatskoga sabora 2001.

Opus koji ima više od 600 bibliografskih jedinica objavljenih u dvjestotinjak različitih publikacija teško je ukratko izložiti. Okvirno se Šimunovićeve radove može razvrstati na onomastičke, dijalektološke, leksikografske i znanstvenopopularne, no kako je akademik Šimunović tijekom čitavoga radnog vijeka koji je uglavnom proveo na Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje (koji je tijekom njegova radnoga vijeka promijenio čak pet imena, što također govori o teškim političkim okolnostima u kojima se nekoć djelovalo) nije bio znanstvenik kojega se dalo ukalupiti, u njegovim su se djelima prožimale različite znanstvene discipline, pa čak i različiti funkcionalni stilovi.

Petra se Šimunovića za života s pravom smatralo najuzoritijim hrvatskim onomastičarem ne samo stoga što se pokazao dostojnim nasljedovateljem njezinih utemeljitelja (ponajprije Petra Skoka), nego jer je hrvatsku onomastiku metodološki i opsegom istraživanja uzdignuo na svjetsku razinu. Šimunovićeve se onomastički radovi ponajprije mogu podijeliti na toponomastičke i antroponomastičke radove te radove iz onomastičke teorije.

Toponomastička je istraživanja Petar Šimunović započeo na rodnome otoku Braču te su prvi rezultati njegovih istraživanja objavljeni 1963. u *Ljetopisu JAZU*. Godine 1964. magistrirao je s temom *Sumartinska onomastika*, a 1969. doktorirao s temom *Toponimija otoka Brača*. Kad je 1972. objavljena istoimena knjiga, ona je postala uzorom cjelovite toponomastičke obradbe jednoga područja te je vjerojatno najpotpunije i najkvalitetnije Šimunovićevo toponomastičko djelo, uzorit primjer toponomastičke obradbe jednoga područja, koje je, da parafraziram akademika Augusta Kovačeca, otok Brač zauvijek ucrtalo na svjetski onomastički zemljovid. Druga je vrijedna toponomastička knjiga *Istočnojadranska toponimija* (1986.) u kojoj se višerazinski obrađuju različiti toponomastički punktovi na istočnoj obali Jadrana poglavito s obzirom na hrvatsko-romanska prožimanja. U nju je Šimunović kao u mozaik ugradio rezultate svojih arhivskih i terenskih istraživanja u Istri, na kvarnerskim i dalmatinskim otocima te u Poljicima, ali i otvorio neke druge teme o kojima ću poslije govoriti. Obje su knjige doživjele dopune i nova izdanja 2004. i 2005. godine. Iako je akademik Šimunović bio iznimno povezan sa svojim užim i širim zavičajem, u svojim se istraživanjima na njega nikad nije ograničavao te su u njegovu bibliografiju ugrađeni i radovi o toponimiji Like, Dvora na Uni i okolice Vukovara.

Među temeljna djelima hrvatske antroponomastike svakako pripadaju različita izdanja *Hrvatskih prezimena* koja su izlazila od 1985. do 2006. u kojima je Šimunović iznio najvažnije podatke o rasprostranjenosti i jezičnome postanju mnogih hrvatskih prezimena te povećao zanimanje za istraživanje hrvatskih prezimena. U tu su knjigu ugrađeni i znanstvenopopularni članci koji su se objavljivali u *Vjesniku*, *Fokusu* i *Slobodnoj Dalmaciji*. Jezikoslovna su, arhivska i rodoslovna istraživanja dopunjena *Leksikom prezimena SR Hrvatske* (u suradnji s Valentinom Putanecom; Zagreb, 1976.) i trosvezačnim *Hrvatskim prezimenikom* (u suradnji s Franjom Maletićem; Zagreb, 2008.) u kojima su izneseni statistički podatci o brojnosti prezimena u Hrvatskoj po službenim popisima stanovništva iz 1948. i 2001. U prvoj je od tih monografija iznesen kratak prikaz razvoja hrvatske imenske formule iz kojega je razvidno da su Hrvati prvi među Slavenima (još u 12. stoljeću) ponijeli prezimena, a u drugoj se tumači jezično postanje tisuću najčešćih hrvatskih

prezimana. I u antroponomastičkim je istraživanjima Šimunović krenuo iz zavičaja obradivši isprva suvremene antroponime u Sumartinu i nerežiškoj općini, a potom i povijesne antroponime navedene u Povaljskoj listini. Posebnu je pak pozornost posvetio antroponimiji hrvatskih iseljeničkih skupina (poglavito onih u Moliseu i Gradišću) čiji su migracijski smjerovi i opseg najrazvidniji na primjeru prezimana *Horvat* koje je danas među najčešćim u Mađarskoj, Sloveniji i Slovačkoj. Bavio se i muslimanskim imenima koja se potvrđuju jedino na povijesnom hrvatskom i u manjoj mjeri u srpskom povijesnom području o čemu je zborio turski putopisac Evlija Čelebija u 17. stoljeću.

U Šimunovićevim su se djelima od početka antroponimija i toponimija ispreplitala, poglavito u djelima koja se odnose na stariji sloj hrvatskih toponima koji često jest antroponimnoga postanja. To se posebno odnosi na trosvezačnu monografiju *Prezimana i naselja u Istri* (Pula–Rijeka, 1985. – 1986.) koju je napisao u suradnji s Josipom Bratulićem te kojom se nepobitno utvrđuje hrvatstvo našega najvećeg poluotoka. U opsežnoj se uvodnoj studiji, naime, navodi kako je u razdoblju između dvaju svjetskih ratova oko 200 000 Hrvata na istočnome dijelu Jadrana ponijelo nova, potalijančena prezimana, a istarska su naselja preko noći ostala bez natpisa sa svojim stoljetnim hrvatskim imenima. Antroponimiju i toponimiju objedinjuju i djela iz književne onomastike u kojima je Šimunović raščlanjivao ponajprije Nazorova i Balotina djela. Svojim je neumornim radom zadužio i grad Zagreb u kojemu je proveo čitav svoj radni vijek i veći dio života, u kojemu je bio dugogodišnjim članom Radne skupine Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova zagrebačke Gradske skupštine te o čijim je imenima (poglavito o imenima zagrebačkih četvrti i ulica te pojedinim starijim antroponimima) rado pisao u znanstvenim časopisima i novinskim tekstovima. Vrhunac je proučavanja zagrebačkih imena trebao biti objavljen u knjizi *Zagreb u imenima* koja, nažalost, nije objavljena.

Temelj je Šimunovićevih radova iz onomastičke teorije njegovo sudjelovanje u izradbi sveslavenskoga onomastičkog nazivlja. On je, naime, bio hrvatskim predstavnikom u radnoj skupini čiji je cilj bio usustavljivanje onomastičkoga nazivlja u slavenskim jezicima. Plodom je rada te skupine knjiga *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika* (Skopje, 1983.) u kojoj je Šimunović oblikovao hrvatske natuknice. Hrvatsko je onomastičko nazivlje Šimunović dopunio i posuvremenio u monografiji *Uvod u hrvatsko imenoslovlje* (Zagreb, 2009). Ta knjiga nije zanimljiva samo onomastičarima, nego i hrvatskim pravopiscima i lektorima jer se u njoj nalaze mnoge upute o pisanju stranih riječi (poglavito imena i naziva različitih proizvoda) te velikoga i maloga slova. Ta monografija ujedno sadržava kratak opis svake od onomastičkih grana, kratke životopise ponajprije (ali ne isključivo) važnijih hrvatskih onomastičara te bibliografske minimume nužne za stručnjake, ali i pristupačne prosječnomu čitatelju.

Iako je Šimunović kao dijalektolog najpoznatiji kao proučavatelj čakavskih govora, u svojim se prvim dijalektološkim radovima (iako također povezanim s rodnim otokom) bavio štokavskim sumartinskim govorom. Napomenimo da je za *Hrvatski i srpski te Općeslavenski lingvistički atlas* obradio 39 punktova u rasponu od Istre do Mljeta i od Komiže do Grubišnoga Polja. Posebno se bavio i govorom dubrovačkoga područja te pitanjem prostiranja čakavskoga narječja u predosmanlijskome razdoblju.

Šimunović je kao dijalektolog prepoznatljiv i u svojim leksikografskim djelima: i to kao suautor trosvežačnoga rječnika *Čakavisch-deutsches Lexicon* u suradnji s Matom Hrastom i Reinholdom Oleschom te kao autor *Rječnika bračkih čakavskih govora*. Upravo je radom na spomenutim rječnicima hrvatskim standardolozima dokazao kako su čakavski govori iznimno zanimljivi za popunu leksičkih praznina ako nigdje, onda u pomorske i ribarske nazivlju. Leksikografski rad Petra Šimunovića nije se ograničio samo na pisanje dijalektnih rječnika. Sudjelovao je, naime, i u izradbi *Švedsko-hrvatskoga rječnika*. Ujedno je autor *Čakavske čitanke* u kojoj je iznio presjek čakavskih tekstova od razdoblja hrvatskih narodnih vladara do danas ističući kako je povijesno područje rasprostiranja čakavskih govora kolijevka najranije hrvatske pismenosti na trima pismima (nedvojbeno je područje s najvećim brojem glagoljskih spomenika) na kojemu se oblikovalo prvotno hrvatsko zemljišno i pravno nazivlje. Rado je pisao i predgovore književnim djelima (poglavito zbirka poezije) u koje bi utkao dijalektološke podatke.

Šimunovićevi prinosi njegovanju kulture hrvatskoga standardnog jezika možda se rjeđe spominju, ali nisu neznatni. Na početku je radnoga vijeka, uostalom, Šimunović zakratko bio lektorom u dnevniku *Borbi*, a u časopisu *Jezik* objavio je više članaka koji se tiču pravopisne problematike (pisanje imena ulica, pisanje višerječnih imena naselja, pisanje pravilnih oblika romanskih toponima kao što su Brijuni itd.).

Recenzije su mu također bile mali znanstveni radovi te su ih različiti autori često objavljivali unutar svojih knjiga, a istaknuo se i u sastavljanju bibliografija i nekrologa, kao član uredništva *Bračkoga zbornika* te jedan od pokretača i glavni urednik jedinoga hrvatskog specijaliziranog onomastičkog časopisa *Folia onomastica Croatica*.

Danas je pak u izvješćima o znanstvenome radu česta rubrika *Primjenjivost znanstvenoga rada u gospodarstvu*. Šimunović bi je ispunio ponajprije različitim izdanjima turističkoga vodiča po otoku Braču u kojemu se vješto isprepliću priče o imenima i povijesti bračkih naselja urešeni književno-umjetničkim *intermezzima*. Šimunović je svojim predavanjima, novinskim člancima i intervjuima te čestim medijskim istupima onomastiku učinio veoma privlačnom puku.

Šimunovićeva je strast, o kojoj je na njegovu pogrebu govorio predsjednik HAZU Zvonko Kusić, možda najvidljivija u njegovu bavljenju pomodnim imenima koja je u toponimiji znao nazvati "kvazikomercijalnim imenskim nagrdama pri čemu nastaju glasovne, oblične i akcenatske izopake", a u antroponimiji je smatrao da se u pomodnim imenima zrcali "roditeljska taština, hirovi trenutka i malograđanski ukus" te je čak tvrdio kako se njima "namjerno nije bavio". Srdila ga je podzastupljenost hrvatskoga jezika na reklamnim panoima i u izlozima te se s pravom pitao u kojoj to državi živi i kojim se jezikom Hrvati služe te je zagovarao donošenje zakona o hrvatskome jeziku. Gorljivo je odgovarao na posezanja za hrvatskim krajevima i baštinom naših zapadnih i istočnih susjeda. Svoju je strast prenosio ne samo na mlađe naraštaje, nego i na znanstvenike iz drugih područja.

Životni se krug Petra Šimunovića po bolničkome izvješću zatvorio 5. kolovoza 2014. u Splitu, a zapravo nekoliko sati ranije u rodnoj mu Dračevici, što sigurno nije bilo slučajno. Kao njegov djelomični suzavičajnik pamtit ću ga kao Bračanina koji je još kao dječarac napustio rodni otok, ali koji ga je tijekom cijeloga života

iskreno volio i uvijek mu se vraćao. Kao pripadniku će mi pak trećega naraštaja onomastičara u sjećanju ostati ponajprije kao jedan od posljednjih *oriđinala* u znanosti, svestran čovjek, koji nije bio samo znanstvenik, nego istodobno i govornik, pripovjedač, glumac i pjesnik u duši. *Oriđinalima* je Mediteran nekoć obilovao, a imati povlasticu da jednoga imate u struci kojom se bavite iznimna je sreća. Uostalom, pronađite mi još jednoga znanstvenika koji će kao geslo knjige navesti rečenicu: "I nemojte mi ništa virovat!"

Domagoj Vidović